

УДК 911.3: 380.8
Оригинални научни рад

Жељко БЈЕЉАЦ*

ТУРИСТИЧКА РЕГИОНАЛИЗАЦИЈА ГЕОПРОСТОРА АП ВОЈВОДИНЕ

Извод: У овом раду, представљена је туристичка регионализација геопростора Војводине. Дат је преглед и анализа досадашњих туристичких регионализација војвођанског простора, урађених у оквиру Регионалног Просторног плана САП Војводине и Просторног плана Републике Србије. Издвојени су критеријуми регионализације и предложена нова туристичка регионализација војвођанског геопростора на пет регија (Горње Подунавље, Фрушка гора, Бачка пешчара, Доње Потисје и Банатска Пешчара).

Кључне речи: Туристичка регионализација, регије, геопростор, Војводина

Увод

Туризам као, глобални, светски процес у технолошки развијеном друштву, саставни је део савременог начина живота. У таквим друштвима туризам има своје одговарајуће место у правној регулативи, привреди, просторном планирању, култури и образовању. Као глобални процес, туризам је и појава која проистиче из простора, односно, појава која се одвија и утиче на трансформацију простора. Туризам и простор представљају комплексну, сложену целину са међусобно повезаним појавама и процесима.

Са аспекта организације туризма, простор се може изделити на целине у којима се издвајају матична (туристичка) места, као исходишта туристичких кретања и у којима се ствара туристичка потреба, као и просторне целине у којима се јасно испољава туристичка функција. У оквиру геопростора Републике Србије, којим је обухваћен и геопростор Војводине, као веће или мање туристичке целине издвајају се: туристичке зоне, туристичке регије, транзитни туристички правци и градски туристички центри. Туристичко географске регије су просторне целине које су издвојене према специфичним природним и антропогеним одликама простора. Оне

* др Жељко Бјељац, истраживач-сарадник, Географски институт „Јован Цвијић” САНУ, Београд.

најчешће нису просторно повезане, али имају заједничке елементе. У исто време, разликују се по разноврсним елементима који доприносе туристичкој атрактивности геопростора Војводине.

У оквиру геопростора Војводине, као транзитног и емитивног туристичког простора, са својим туристичким потенцијалима, издвајају се: рељефне целине (Фрушка Гора, Вршачке планине, Тителски брег, Банатска и Бачка пешчара); површинске воде (реке Дунав, Тиса, Сава, Палићко, Белоцркванско, Лудошко језеро, Царска, Обедска бара) и геотермални извори (бања Врдник и здравствено рекреативни центри Русанда, Кањижа, Јунаковић, Бездан, Сланкамен); правци туристичког транзита (железнички, друмски и речни саобраћајни правци (у оквиру европског Коридора 5 Б) привредни и административни центри и сеоска насеља.

Полазећи од етничке и верске хетерогености у Покрајини, велики туристички потенцијал имају: традиција и обичаји, начини привређивања и бројни културно историјски споменици и објекти из различитих епоха (манастири и други сакрални објекти, дворци и тврђаве, старе архитектонске целине, салаши, облици привређивања и слично).

Туристичка понуда Војводине, у тесној је вези и са најразвијенијим привредним делатностима (пољопривреда, шумарство, саобраћај, трговина, лака индустрија). Развој наведених привредних делатности, а тиме и туризма, захтева посебну стратегију деловања и предлоге акција.

Подела војвођанског геопростора на туристичке регије, представља облик деловања којим се, не само диференцирају, већ и фаворизују туристичке регије са највише потенцијала, које су уједно и покретач развоја код оних туристичких регија које имају неискоришћени потенцијал. Таквим деловањем долази и до потребе интегралног развоја туризма, како на конкретним просторима, тако и у целини. Такав развој подразумева и укључивање бројних привредних делатности.

Туристичка регионализација САП Војводине

До 1995. године, геопростор Републике Србије, посматран је парцијално, у оквиру регионалних просторних планова Покрајина и територије Србије ван САП. Туристичка регионализација Војводине, током досадашњих подела, издвајала је једну велику зону (Панонску), искључиво у административним (покрајинским) границама, као и различити број туристичких регија.

У оквиру Регионалног Просторног плана САП Војводине (усвојеног на седници Скупштине САП Војводине, октобра 1978.године), дата је организација и размештај туристичко-рекреативних активности на територији Покрајине. Извршена је регионализација њеног простора, образовањем просторних, функционалних, хомогених и аутохтоних целина и класификацијом региона (обзиром на општу туристичку вредност и значај туристичких богатстава). Формирано је седам туристичких региона: Севернобачки, Подунавски, Јужнобачки, Потиски, Сремски, Средњобанатски и Југоисточнобанатски (карта бр. 1). Током 1979. године направљена је измена и допуна регионализације, издвајањем Севернобанатске туристичке регије.

Као туристички примарне, издвојене су Подунавска, Јужнобачка, Потиска и Сремска регија. Сагласно временској динамизацији реализације тадашњих циљева програма и политике развоја туризма, издвојене су примарне, секундарне и терцијарне функције простора.

Примарне функције, односиле су се на развој транзитног и облика излетничког туризма (раднички, омладинско-дечји, ловни, риболовни и културно-манifestациони туризам). Секундарне функције, односиле су се на здравствено-рекреативни, наутички, сеоски и гастрономски туризам. У терцијарне функције, убрајани су перспективни видови туризма, који би се развили до 2000. године. Као такви, издвојени су: годишњи одмори (емитивна туристичка кретања), конгресни, пословни и остали „нови облици” туризма.

Анализа регионализације, показује да нису наглашени критеријуми по којој је извршена подела на туристичке регије. На бази текста може се закључити да се као доминантни критеријуми издвајају: административна подела на општине (границе туристичких регија поклапају се са општинским административним границама) и искоришћеност смештајних капацитета. Функционалност, хомогеност и аутохтоност (као критеријуми) се само наслућују из текста. Скоро цео простор САП Војводине, обухваћен је туристичким регијама, чак и у пределима где туризам нема развијену ни туристичку тражњу ни туристичку понуду (као што су општине Нова Црња, Сечањ, Пландиште, Стара Пазова, Мали Иђош).

Карта 1 – Туристичке регије Војводине из Просторног плана САП
Војводине
Map 1 – Tourist regions of Vojvodina according to the Spatial Plan of the (1974) Socialist
Autonomous Province of Vojvodina (SAP)

Током 1987. године, извршене су Измене и допуне Регионалног просторног плана Војводине из 1978. године. Услед непостојања студије о просторном развоју туризма у САП Војводини, Изменама и допунама Регионалног просторног плана, су се утврдили простори најинтензивнијег развоја туризма у Покрајини. Издвојено је пет туристичких регија: Подунавље, Потисје, Срем, Јужни Банат и Северна Бачка (карта бр.2).

Карта 2 – Туристичке регије по изменама Просторног плана САП
Војводине (1989)

Map 2 – Tourist regions according to changes in the Spatial Plan of the SAP
(1989) of Vojvodina

Као примарни облици туризма у Покрајини, издвојени су: ловни, риболовни, транзитни и наутички туризам. Секундарне облике туризма обухватају: пословни, културно-манifestациони, спортски, здравствено-рекреативни и остали видови туризма.

На бази анализе текста, може се закључити да су као критеријуми коришћени: концентрација туристичких мотива, размештај туристичких објеката и туристичких места и интезитет развоја туризма (исказан оствареним туристичким прометом).

Измене и Допуне Регионалног просторног плана САП Војводине, законски нису усвојене, јер нису ни стигле на разматрање у Скупштини САП Војводине (услед друштвено-политичке ситуације крајем осамдесетих). Међутим, Измене и допуне су представљале добру основу за израду новог, просторно целовитог Регионалног просторног плана Републике Србије.

Туристичка регионализација геопростора АП Војводине у оквиру Просторног плана Републике Србије

Просторни план Републике Србије, усвојен на заседању Скупштине Републике Србије, 1995. године, први пут даје и целовиту туристичко-географску регионализацију геопростора Републике. У оквиру туристичко-географске регионализације, геопростор АП Војводине (који је у ранијим регионализацијама посматран искључиво у оквиру административних, крајинских граница, као једна зона), обухваћен је са две зоне (Северна и Централна). Северну зону, која се простире кроз највећи део територије АП Војводине, чине туристичке регије: Фрушка гора, Горње подунавље, Горња Тиса, Доња Тиса. Као северни део Централне зоне, издваја се туристичка регија Делиблатска пешчара (карта бр. 3).

Као критеријуме за издвајање простора у туристичке регије, аутори који су учествовали у изради Просторног плана Републике Србије, користили су: заступљеност, квалитет, разноврсност, атрактивност природних и створених потенцијала, (посебно на локалитетима са уникатним карактеристикама за развој туризма), могућности обједињеног коришћења туристичког потенцијала (у функцији развоја савремене, комплексно заокружене и полифункционалне туристичке понуде засноване на захтевима туристичке тражње), географски положај, удаљеност и саобраћајна повезаност туристичких предела са постојећим туристичким тржиштима по величини и карактеру, могућност утицаја на тржишту, експанзију и привлачење нових тржишта, могућност максималног продужења тур-

истичке сезоне и повећања степена искоришћености туристичких капацитета, ранг заштите и режими коришћења природе, природних и културно-историјских и етно вредности у туристичким пределима и улога туризма као главног (или значајног) агенса за развој недовољно развијених средина.

Карта 3 – Организација простора за туризам
Map 3 – Organisation of space for tourist purposes

Као најважнији видови туризма у оквиру Просторног плана Републике Србије, издвајају се: туризам великих градова (заједно са сајамским, конгресним и туризмом великих спортских приредби), планински (зимски, спортско-рекреативни), бањски (здравствено рекреативни), на рекама и језерима Србије (заједно са научним и риболовним) и туризам повезан са посебним интересовањима, у оквиру кога се издвајају ловни, културолошки, манифестациони и верски.

Туристичке регије које обухватају војвођански геопростор, у Просторном плану су представљене као туристичке регије II степена (од националног значаја). Ако се посматра географски положај, целивита, комплексна туристичка понуда Фрушке горе као туристичке регије, са свим својим природним и антропогеним туристичким вредностима, хотелско-угоститељском и саобраћајном инфраструктуром и бројем посетилаца, може се уочити да је недостатак регионализације што и Фрушка гора није издвојена као туристичка регија I степена (од међународног значаја). Критеријуми регионализације су комплексни, али су из категоризације, која је пре свега погодна за економска и просторно планска проучавања.

Детаљнија анализа туристичке регионализације дате у Просторном плану Републике Србије, указује да туристичке регије, у већини случајева не обухватају у целини, или уопште не обухватају целине и добра природне и културне баштине, а које су од значаја за геопростор Републике. То се односи и на туристичку регионализацију која обухвата војвођански геопростор. Наведена анализа туристичке регионализације. Просторног плана Републике Србије, указује на могућност прецизнијег и јаснијег проучавања и издвајања туристичких регија које би биле комплексније и функционално садржајније.

Предлог нове туристичке регионализације Геопростора АП Војводине

Као елементи туристичке регионализације геопростора АП Војводине, коришћене су три групе критеријума: туристичко-географска, психолошко-историјска и економска.

Туристичко-географска група критеријума, обухвата:

а) Географски положај у односу на удаљеност и саобраћајну повезаност емитивних туристичких предела (места порекла туриста) и туристичких регија и туристичких места АП Војводине. Туристичка кретања у Војводини, показују да се као највећи емитивни туристички центри издвајају насеља која представљају привредне, административне и најнасељеније центре Покрајине. Та насеља (Нови Сад, Суботица, Зрењанин, Сомбор, Панчево, Кикинда, Вршац, Срем-

ска Митровица), су уједно и највећи рецептивни туристички центри. Територија АП Војводине, у укупним туристичким кретањима на територији СР Југославије, чини простор најизраженијих сезонских, туристичких миграција ка даљим туристичким регијама (Црногорско приморје, Бање и планине у Србији).

На наведено, указују и следећи подаци. Током 1998. године, АП Војводину је посетило 262.431 гостију, што чини 11,4% од укупног броја у Србији (РЗСС, 1998). Од тога, страни туристи су чинили 14,2% а домаћи 12,1% од укупног броја у Србији. У укупном броју ноћења, Војводина је учествовала са 9,2%. Од тога, број ноћења домаћих туриста је износио 7,5 % у укупном уделу, а број ноћења страних туриста, чинио је 12,0% од укупног броја у Србији. У периоду од 1984. до 1993. године, проценат туриста у Војводини (у односу на Србију), се кретао од 12,2 до 14% (у просеку 13,26%). Странци су чинили 4,2% до 17,5% (у просеку 12,9%) (РЗСС, 1983-1994). У укупном броју ноћења у Србији, у истом периоду, Војводина је учествовала са 9,6% до 11,5% (у просеку 10,05%). Број ноћења страних посетилаца кретао се од 3,7% до 16,3% (у просеку 11,6%).

Географски положај и распоред саобраћајница указује на међународни транзитни карактер саобраћаја унутар геопростора Војводине. У оквиру међународног Коридора Е56, издвајају се међународни друмски и железнички саобраћајни правци Е75 и Е94. Издваја се и река Дунав, као једини међународни речни саобраћајни правац (којим је у периоду 1989. до 1994. године, пролазило и преко 4000 путничких бродова са преко 120000 путника (Томка, Бјељак и др, 1994). У садашњим условима, као потенцијални водени саобраћајни, међународни правац, по својим одликама издваја се и Канал ДТД (Велики бачки канал). Главни привредни центри, који су уједно и водћи туристички центри Покрајине, налазе се унутар транзитних туристичких праваца. Осим потенцијала за путнички авио саобраћај (привредни аеродром Ченеј, војни аеродром Сомбор), војвођански геопростор гравитира аеродрому Сурчин, али и аеродромима Осиек (Хрватска), Сегедин (Мађарска) и Темишвар (Румунија). Може се закључити да су туристичке регије у Војводини саобраћајним правцима придружачне и за домаће и за стране посетиоце.

б) Природно географске одлике регије обухватају заступљеност, разноврсност и атрактивност (специфичност) регије, који привлаче туристичке посете. На територији Војводине, осим Националног парка Фрушка гора, постоје и резервати као зоне заштићених природних добара (Обедска, Царска бара, Лудошко језеро и сл.), чије туристичке вредности произилазе из атрактивности, куриозитета, естетике, рекреације. Специфичност и комплексност

природно географских елемената унутар геопростора Војводине, утицале су на издвајање таквих простора у посебне туристичке регије.

ц) Антропогеографске одлике регије такође обухватају заступљеност, атрактивност, разноврсност (специфичност) регије, а које привлаче туристе. Територија Војводине представља мултиетнички простор, на коме егзистирају различите традиције, фолкор и обичаји.

Њихово порекло је у директној вези са начином живота и привређивања, са специфичностима овог простора, што представља етничку и верску разноликост као саставни део туристичке понуде Војводине. Бурна историјска прошлост, на територији Војводине оставила је велики број објеката, предмета, појава и догађања, као културно наслеђе. То наслеђе, издвојено је као културна добра (археолошка налазишта Гомолава, Домбо, Старчево и друга, дела са споменичким и уметничким својствима, просторне културно историјске целине и фолклорно наслеђе). Као посебно издвојене целине и насеља издвајају се: Сремски Карловци, Сремска Митровица (Сирмијум), стара језгра Новог Сада, Суботице, Вршцац, Петроварадинска тврђава итд.

д) Повезаност туристичких богатстава (природних и антропогених географских елемената) указује на хетерогеност геопростора који обухвата туристичку регију и представља је као функционалну целину. У зависности од степена заступљености и међусобне повезаности природно и антропогених елемената, као и њихових специфичности је и интересовање посетилаца за туристичке посете. Поједине туристичке регије се посебно истичу по повезаности географских елемената, а и по туристичкој посећености (Фрушка гора, Бачка пешчара).

е) Величина регије и значај су критеријуми који указују на просторну заступљеност и означавају ранг националне или међународне туристичке регије, у зависности од интереса носиоца туристичке привреде, али и привреде у целини.

Психолошко-историјски критеријуми обухватају елементе туристичке потребе, а издвајају се:

а) психолошко индивидуални мотиви посетилаца (интересовање и разлози туриста за боравак у туристичким регијама),

б) масовност посетилаца (критеријум којим се преко порекла, броја посетилаца и броја ноћења може утврдити туристичка потражња и промет),

ц) врсте туристичких кретања (критеријум који указује на развијеност видова туризма у регији, односно на то који видови туризма имају могућности да се развију у оквиру туристичке регије),

д) могућност коришћења туристичког потенцијала (критеријум који указује на степен искоришћености туристичког потенцијала геопростора регије),

е) туристичка потражња на туристичком тржишту и перманентност одвијања туризма током целе године (критеријуми који указују на могућност сталне посећености и искоришћености туристичких капацитета током целе године).

Трећа група критеријума, издвојена према економским показатељима, обухвата:

а) уложена финансијска средства (побољшање услова за формирање материјалне базе туризма),

б) могућност утицаја на тржишну експанзију и привлачење нових тржишта и заједничко повезивање регија у смислу наступа на иностраном и домаћем тржишту (деловање туристичке пропаганде и маркетиншких активности),

ц) бројност и степен искоришћености хотелско угоститељских капацитета и организација туристичке привреде у регији, заступљеност стручних кадрова запослених у туризму и угоститељству (критеријуми издвојени са циљем повећања искоришћености туристичких капацитета).

Геопростор Војводине, у оквиру предложене регионализације издељен је на две туристичке зоне, Панонска и Централна. У Панонској туристичкој зони издвајају се Бачка пешчара, Горње Подунавље, Фрушка гора, Доње Потисје и Банатска пешчара. Туристичка регија Банатска пешчара, обухвата и геопростор Североисточног дела територије Србије ван АП (Подунавље, Стиг, Браничево), као простор који има заједничке природно географске елементе са простором Банатске пешчаре. Централна туристичка зона односно туристичка регија Авала-Космај-Београд, обухвата јужни део геопростора Војводине (простор уз реку Саву, од Обедске баре) (карта бр.4).

Карта 4 – Предлог туристичке регионализације Војводине
Map 4 – Proposal for tourist regionalisation of Vojvodina

Осим карте број 4, која показује географску распрострањеност наведених туристичких зона и регија, у раду је дата и табела, која показује простор и границе, привредне центре и видове туризма.

Таб. 1. - Туристичке регије геопростора Војводине
Tab. 1 - Tourist regions of the geospace of Vojvodina

ЗОНА	РЕГИЈА	ГРАНИЦЕ	ПРИВРЕДНИ ЦЕНТРИ	ВИДОВИ ТУРИЗМА
Панонска	Бачка пешчара	Суботичко Хоргошка пешчара, део Телечке лесне заравни, језера Палић, Лудош, Крваво, Слано, Зобнатичко, река Тиса од границе до ушћа реке Чик, бања Кањижа, део државне границе са Мађарском и Румунијом	Суботица, Кањижа, Бачка Топола, Нови Кнежевац, Кикинда	Транзитни, ловни, бањски, верски, манифестациони, конгресни, културолошки, риболовни, наутички, великих спортских приредби, сајамски, еколошки, спортско рекреативни.
	Горње По-дунавље	Ток реке Дунав до границе са Мађарском и уз државну границу са Хрватском, део хидросистема ДТД, бање Бездан и Јунаковић, део Копачког рита	Сомбор, Апатин, Бач, Оџаци	ловни, бањски, риболовни, наутички, манифестациони, културолошки, еколошки,
	Фрушка Гора	Река Дунав од Б. Паланке до ушћа реке Тисе, Фрушка Гора, река Сава од Ср. Раче до Јарка, бање Врдник и Сланкамен	Нови Сад, Бачка Паланка, Сремски Карловци, Шид, Сремска Митровица, Рума, Беочин	Транзитни, ловни, бањски, верски, риболовни, наутички, манифестациони културолошки, великих градова, сајамски, сеоски конгресни, великих спортских приредби, еколошки, спортско рекреативни.
	Доње Потисје	Река Тиса до ушћа Бегеја, Тителски брег, доњи ток реке Бегеј, језеро и бања Русанда, Бело језеро, Тигањица, Царска бара, рибњак Ечка, Бечејска акумулација	Зрењанин, Бечеј, Тител, Нови Бечеј	риболовни, наутички, бањски, ловни, манифестациони, конгресни, еколошки, спортско рекреативни

	Банатска пешчара	Делиблатска пешчара, река Дунав од Ковина и Смедерева до Рама, Вршачке пл., Белоцркванска језера, део границе са Румунијом	Вршац, Ковин, Смедерево, Бела Црква, Пожаревац	манифестациони, културолошки, ловни, риболовни, транзитни, спортско рекреативни
Централна	Авала-Космај-Београд	Река Сава од Обедске баре до ушћа у Дунав, Дунав од Земуне до Гроцке, доњи ток Колубаре, Авала, Космај, нања Селтерс	Београд, Земун, Панчево, Младеновац	Транзитни, сајамски, туризам великих градова, великих спортских приредби, конгресни, културолошки, манифестациони, конгресни, спортско рекреативни, бањски, еколошки, верски.

Као туристичку регију од међународног значаја, према туристичкој потражњи и атрактивности, издвојио бих Фрушку Гору. Туристичка регија Фрушка гора, као формирана туристичка целина и центар комплетне туристичке понуде и простора са највећим обимом и уделом обезбеђених средстава за комерцијалне туристичке садржаје представља носиоца развоја туризма на територији Покрајине.

Туристичке регије Горње Подунавље, Бачка пешчара и Банатска пешчара, представљају просторе са повољним могућностима за максимално продужење туристичке сезоне и повећања степена искоришћености капацитета туристичке понуде. Услед друштвено-економских разлога и неразумевања одговарајучих структура, наведене регије и даље представљају само делимично искоришћен туристички потенцијал.

Туристичка регија Доње Потисје, представља простор, који без подстицаја у изградњи инфраструктуре и капацитета, не може адекватно да се укључи у туристичко тржиште, односно, отвори према домаћим и страним туристима.

Као најважнији видови туризма у оквиру наведених регија, издвајају се:

- **туризам великих градова** (град Нови Сад и већи општински и привредни центри у Покрајини), који обухвата пословни, конгресни, манифестациони, сајамски, туризам великих спортских приредби, транзитни, културолошки, омладински туризам

- **планински туризам** (Фрушка гора, Вршачке планине као комплексне целине-носиоци наведеног вида туризма), који обухвата и спортско рекреативни, ловни, викенд, бањски, излетнички, еколошки, верски, манифестациони туризам.

- **бањски туризам** (здравствено рекреативни). Лечилиште „Термал” у Врднику, једино у Војводини, од јануара 1998. године, има статус бањског центра. Остали центри су здравствено-рекреативна лечилишта, а у саставу домова здравља (Кањижа, Зрењанин, Сомбор, Инђија и Апатин). Од посебног интересовања за кориснике лечилишног туризма у Војводини су Бања Врдник, лечилишта Кањижа и Јунаковић који по својој туристичкој понуди, атрактивности и посећености представљају понуду перспективног бањског (лечилишног) туризма. Овај вид туризма обухвата туризам трећег доба, манифестациони, конгресни, културолошки, излетнички и спортско-рекреативни туризам.

- **туризам на рекама и језерима Војводине** (реке Дунав и Тиса, Палићко језеро и Белоцркванска језера, Царска и Обедска бара, као хидролошки објекти имају комплексну туристичку понуду и потенцијал). Овај вид бухвата и спортско рекреативни, наутички, риболовни, излетнички, спортове на води, као и све оне видове везане за карактеристичност приобалних предела (манифестациони, излетнички, културолошки и други).

- **туризам повезан са посебним интересовањима**, који обухвата више видова туризма, зависно од мотива посетилаца, али и носиоца туристичке понуде. То су интересовања везана за уметност и кутуру, археологију, архитектуру, религију, спорт, музику, боравак на селу, образовање, лов, риболов и слично. Односно, као видови туризма издвајају се: манифестациони, ловни, конгресни, верски, културолошки, сајамски, великих спортских приредби, викенд туризам и други.

Као један од најзначајнијих видова туризма на територији Војводине, издвојио бих:

- **манифестациони туризам**. Степен развијености привреде (пољопривреде), науке, културе и уметности, образовања, повезаности са другим државама (пре свега државама матицама војвођанских националних мањина, али и духовно блиских држава) у Војводини, представља важан туристички ресурс. Географске, антрополошке, демографске, привредне и друге разноликости специфичност Војвођанског геопростора, као и културно благо из разних епоха основ су за организовање низа туристичких манифестација, које имају своју традицију одржавања, али и међнародни карактер. Значајан број манифестација се организује и на просторима заштићених области и зато су оне у функцији тзв. одрживог развоја туризма. Облици манифестационог туризма (привредне, научно-стручне, етнографске, верске, спортске, политичко-историјске, уметничке, забавне и туристичко-пропагандне манифестације), тесно су повезани са другим видовима туризма и најбоље указују на антропогене (традиција,

фолкор, обичаји) и природне специфичности туристичких регија у Војводини. Као посебно атрактивне могу се издвојити етнографске туристичке манифестације, које најбоље представљају мултиетничку војвођанску заједницу Манифестациони туризам представља и најпосећенији вид туризма у Покрајини (и до четири милиона посетилаца годишње (Бјелац, 1999). Од тог броја тек једна четвртина посетилаца користи туристичко угоститељске услуге.

- **Ловни туризам** у Војводини има своју дугу традицију (ловни терени на преко два милиона хектара површине (Вранић, 1998)) и своје сталне комитенте (ловце) из држава Западне Европе.

- **Сајамски туризам**, по обиму посете представља други по посећености вид туризма (и до милион посетилаца годишње, а 23,2% посетилаца користи туристичко угоститељске услуге (Бјелац, 1999). Организује се у Новом Саду, Суботици, Сомбору, Зрењанину и Сремској Митровици.

- **Туризам великих спортских приредби**, организовањем међународних спортских првенстава и других великих спортских такмичења у Војводини има традицију од 1974. године. Од 1974. до 1998. године, на територији Војводине се организовало 21 првенство од Балканског до светског значаја у различитим спортским дисциплинама и категоријама, а од 1961. године се организује 28 традиционалних међународних спортских такмичења (Ромелић, Бјелац, 1998).

Културолошки туризам, обухвата садржаје везане за културу, уметност, културно историјске споменике, такође има своје место у туристичкој понуди Војводине, као и верски (манастирски) туризам.

Као примарне туристичке облике, који могу допринети да геопростор Војводине, смањи свој транзитни и емитивни туристички положај у односу на Југославију и иностранство, издвојио бих Манифестациони (етнографски), сајамски, ловни, великих спортских приредби и конгресни туризам. У секундарне туристичке облике, као потенцијал за бољу туристичку понуду, издвојио бих верски, бањски и културолошки туризам.

Треба напоменути да између наведених видова туризма постоји висок степен корелације на простору предложене регионализације и да су видови често испреплетени и комбиновани. Нису ретке дестинације (и регије) у Војводини, које укључују највећи број, односно скоро све видове туризма.

Закључак

Посматрајући досадашње туристичке регионализације, може се закључити постојање различитих критеријума. То све у циљу издвајања туристички потенцијалних и плански одређених регија, којима би био обухваћен што већи део атрактивних природних и антропо-гених туристичких вредности. Регионализације, које су пре свега одржавале административну поделу биле су посматране искључиво са економског и урбанистичког аспекта.

Инсистирајући, пре свега на туристичко географској групи критеријума, нова туристичка регионализација је и свеобухватнија, природно повезана са геопростором Републике Србије. Издвојени примарни видови туризма представљају добру основу и за целовит привредни развој Покрајине.

Дефинисањем видова туризма и просторних целина створена је основа да се очува квалитет простора за даљи развој туризма Војводине, што је од изузетног значаја као услов за успешан наступ укупне туристичке понуде унутар Србије, али и према иностранству. Такође, туристички видови би представљали и окосницу територијалног (привредног) развоја. Туризам би био интегрални покретач таквог развоја. При том, положај и ранг туристичких регија зависило би од трендова туристичке тражње и могућности развојног предфинансирања из буџета Републике и укупне привреде. То предфинансирање треба да се односи на некомерцијалне услове туристичке понуде: (крупна инфраструктура, некомерцијални садржаји друштвеног стандарда, заштита природе, природне и културне баштине).

Предложена регионализација, где су доминантни природни туристички ресурси и која обухвата и националну културну баштину, утицала би на економски развој недовољно развијених предела у Војводини, на побољшање трговинског биланса, повећано ангажовање запослених, посебно у оним пределима где туризам представља главни развојни потенцијал.

Литература

- Бјелац Ж. (1998): *Туристичка регионализација Србије, Географска структура и регионализација Србије II*, Посебна издања, књ. 53, Географски институт „Јован Цвијић”, САНУ, стр. 97-105., Београд.
- Бјелац Ж. (1999): *Манифестациони туризам у Војводини*, докторска дисертација, Институт за Географију ПМФ, Нови Сад.
- Бјелац Ж. (1999а): *Туристичке регије геопростора Републике Србије, Географска структура и регионализација Србије III*, Посебна издања, Географски институт „Јован Цвијић”, САНУ, у штампи.
- Бјелац Ж., Кицошев С. (1997): *Историјско и културно наслеђе Румуна у Војводини у оквиру туристичког потенцијала*, Зборник радова са симпозијума „Југословенски Банат, култура и историјска прошлост”, Владимировац, Завод за уджбенике и наставна средства Србије, стр. 109-122, Београд.
- Општине у Србији*, Републички завод за статистику Србије, 1984-1997. и 1998. година, Београд.
- Просторни план Републике Србије (1996): *Планска и аналитичко документациона основа*, Службени гласник Републике Србије, Београд.
- Регионални просторни план САП Војводине (1997): *Концепција организације и уређења подручја САП Војводине*, трећи део, стр. 94-105, Завод за урбанизам Војводине, Нови Сад.
- Регионални просторни план САП Војводине (1988): *Измене и допуне, туризам и угоститељство*.
- Ромелић Ј., Бјелац Ж. (1998): *Спортске манифестације као вид туристичке понуде и њен однос према обиму и карактеру тражње*, Туризам бр. 1, Институт за географију ПМФ, Нови Сад.
- Томка Д., Добривојевић О., Бјелац Ж. (1994): *Барачка - туризам на граници*, Зборник радова Географског факултета, св. XLIV, стр. 150-154, Београд.
- Вранић М. (1998): *Војводина-туристички водич*, Култура, Нови Сад.

Summary

Zeljko BJELAC

TOURIST REGIONALISATION OF THE GEOSPACE OF THE AUTONOMOUS PROVINCE OF VOJVODINA

Tourist regionalisation of the geospace of the Autonomous Province of Vojvodina with application of various criteria and supplementation of the survey and analysis of to date regionalisations is presented in the paper. The purpose of that regionalisation has been to single out potential regions determined by plans, which would comprise as large as possible spaces with attractive tourist values.

Insisting on the geographical group of criteria the new tourist regionalisation of the geospace of the Autonomous Province of Vojvodina (Gornje Podunavlje, Fruška Gora, Bačka pešara, Donje Potisje, Banatska pešara) is more comprehensive and naturally related with the geospace of Serbia. Primary aspects of tourism singled out for the purpose of regionalisation represent a good basis for the entire economic development of the Province. In other words by definition of the spatial entities and primary aspects of tourism the basis for preservation of the space quality has been created, which is extremely important to further development of tourism in Vojvodina and provision of the complete tourist offer in the next period. Owing to the mentioned regionalisation, tourism would also represent the framework of economic development as of tourist regions so of the Province as a whole.

